

D • N
10/11 1957

Folkomröstning och partiställning

Resultatet av folkomröstningen i pensionsfrågan visade omedelbart att ett stort antal väljare röstade på annat sätt än deras ställningstagande vid närmast föregående politiska val skulle ha tytt på. Socialdemokrater och kommunister, som stod bakom linje 1, fick endast 46 procent av rösterna vid folkomröstningen mot 50 procent vid 1956 års val. Samma tendens framträdde i fråga om linje 3, som stöddes av högern och folkpartiet; linjen fick mindre än 35 procent vid omröstningen mot över 40 procent vid valen. Bondeförbundets linje 2 samlade däremot 15 procent av de röstande, medan partiet vid valen ett år tidigare fått endast 9,6 procent. Härtill kom att 5 procent röstade blankt vid folkomröstningen. Även i fråga om deltagandet förelåg en viktig skillnad: 70,4 procent vid omröstningen mot nära 80 procent vid valet, en skillnad som helt överensstämmer med erfarenheterna från folkomröstningsinstitutets användning i främmande länder.

Den nu av Svenska institutet för opinionsundersökningar (Sifo) publicerade redogörelsen ger närmare besked om detta förhållande. Skillnaderna mellan ställningstagandet vid folkomröstningen och vid valen var delvis mycket betydande. Detta gäller inte högern och bondeförbundet; praktiskt taget alla som röstade med dessa partier 1956 kan antas ha följt partilinjerna 1957. Men av socialdemokraterna röstade nära en femtedel och av folkpartisterna över en tredjedel antingen blankt vid folkomröstningen eller på andra linjer än de av vederbörande partier förordade. Att splittringen var störst bland dem som röstade med folkpartiet vid 1956 års val är inte förvånande, eftersom partiet i ovanligt hög grad omfattar skilda samhällsgrupper och personer med i olika sakfrågor skiftande uppfattningar.

Motiven för ställningstagandet och därmed för motsätt-

ningen mellan partiröstningen och sakröstningen blir också i viss mån belysta av Sifos undersökning. I stort sett blir intrycket att det direkta ekonomiska intresset varit en dominerande faktor vid röstningen i pensionsfrågan. På denna slutsats pekar att nära hälften av valskolkarna 1956 röstade i pensionsomröstningen och att bortåt 80 procent av dem stödde linje 1; däremot var intresset för folkomröstningen ringa bland folkpensionärerna, av vilka mer än en tredjedel stannade hemma, medan av de röstande pensionärerna relativt många följde linje 3. Att de högre inkomsttagarna i regel röstade på linje 3, att denna linje likaledes vann majoritet bland medlemmarna av TCO och Saco, medan de till LO anslutna alldeles övervägande föredrog linje 1, tyder också på det ekonomiska intressets utslagsgivande betydelse. Man kan anta att en väldig majoritet av dem som redan har sin pen-

sionsfråga nöjaktigt ordnad gick på linje 3 och att en kanske ännu väldigare majoritet av dem som för närvarande endast kan räkna på folkpension gick på linje 1.

För pensionsfrågans behandling i framtiden måste denna utredning som komplement till den hållna folkomröstningen vara av inte ringa vikt. För dagen vill vi betona att det för anhängarna av folkomröstning och för en utsträckt användning av detta institut är glädjande att så pass bestämda skillnader finns mellan partiernas och väljarnas ställningstagande. Folkomröstningar blir meningslösa, om de endast innebär att väljarna i sakfrågan genomgående följer de partier åt vilka de vid valen ger sina röster. I många fall blir visserligen detta problem inte aktuellt vid folkomröstningar, nämligen då partilinjerna bryts inför själva omröstningen, och det är framför allt sådana omröstningar som enligt vår mening skulle kunna ge större vitalitet åt Sveriges politiska liv. Men att väljarna i sådana fall, då partierna tagit en bestämd ställning, i viss omfattning visar sig förmögna att rösta självständigt, att inte följa partiets direktiv, är en förutsättning för att folkomröstningar även i partiskiljande frågor skall vara av värde.